

NOTITIE

Aan: Bureau Jeugdzorg 's Hertogenbosch
Bureau Jeugdzorg Uden
Bureau Jeugdzorg Oss
Raad voor Kinderbescherming 's Hertogenbosch
Kinderrechter
Inspectie Jeugdzorg
Provincie Noord-Brabant t.a.v.
- Mevr. Drs. B. v.d. Haaften, gedeputeerde
- Mevr.drs. M. van den Dries, programmamanager Jeugd
- Leden Statencommissie

Onderwerp: GROOTOUDERS EN HUN KLEINKINDEREN

Datum: maart 2009

Van: Steunpunt Zelfhulp 's Hertogenbosch, zelfhulpgroep grootouders
Provinciale Raad voor de Volksgezondheid en Maatschappelijke
Zorg
Zorgbelang Brabant, afdeling Participatiewerkplaats jeugd

Algemeen

Naar aanleiding van een oproep van Zorgbelang Brabant, afdeling Participatiewerkplaats Jeugd, gericht aan ouders die gebruik maken van de jeugdzorg, om te praten over hun contacten met Bureau Jeugdzorg en Jeugdhulpverleningsinstellingen, meldde zich een grootouderpaar. Zij vertelden hun droevige verhaal over het geen contact mogen hebben met hun kleinkind. Het Steunpunt Zelfhulp 's Hertogenbosch ondersteunde inmiddels een zelfhulpgroep grootouders, die met het zelfde probleem worstelen als de aangemelde grootouders. Deze zelfhulpgroep komt éénmaal per maand bij elkaar, om elkaar te ondersteunen, te adviseren en vooral te luisteren.

Probleem

Om meerdere redenen mogen grootouders hun kleinkinderen niet zien, of zeer sporadisch of zeer sporadisch en dan onder begeleiding van de gezinsvoogd, bijvoorbeeld:

- Door scheiding van ouders verbiedt de moeder of de vader van de kinderen dat de grootouders van de tegenpartij hun kleinkinderen niet meer mogen zien;
- Ouders, vader/moeder zijn niet in staat voor hun kind te zorgen en nemen grootouders hun kind en kleinkind in huis op om zodoende veiligheid en ontwikkeling van hun kleinkind te waarborgen. Doordat de situatie voor alle gezinsleden niet optimaal is, vragen zij ondersteuning van Bureau Jeugdzorg. Dit betekende evenwel dat, voordat grootouders iets konden bespreken, het kind door Bureau Jeugdzorg en de politie uit huis gehaald werd;
- Grootouders nemen hun kleinkind in huis op omdat vader/moeder tijdelijk uit beeld zijn verdwenen;
- Grootouders zorgen al lange tijd voor hun kleinkind, maar door arbeidsongeschiktheid van de grootvader vragen zij ondersteuning van Bureau Jeugdzorg. Dit ontardt bijna in een uithuisplaatsing van hun kleinkind. Gelukkig is dit uiteindelijk niet doorgegaan.

En zo zijn er nog veel schrijnende situaties te benoemen waarin grootouders met de rug tegen de muur gezet worden, omdat ze binnen de geïndiceerde zorg geen enkele rechtspositie innemen.

Ondertussen verstrijkt de tijd. Grootouders worden ouder en het kleinkind wordt ouder. Verwacht mag worden dat als een kind 13 jaar is, hem/haar gevraagd wordt wat hij/zij in contact wil met de grootouders. Blijkbaar geven kinderen aan wat zij willen in contact met de grootouders, maar wordt er door de gezinsvoogd in vele gevallen niet op ingegaan. Het kind en de grootouders kunnen nergens terecht met hun verzoek om contact, als de gezinsvoogd niet mee wil/kan denken.

Teleurstelling

Grootouders geven aan dat zij vooral in Bureau Jeugdzorg, Raad voor Kinderbescherming en de Kinderrechter ernstig teleurgesteld zijn:

- Bij onderzoek door de Raad voor Kinderbescherming zijn zij niet of nauwelijks betrokken geworden. Dit roept veel vraagtekens op;
- Herhaalde verzoeken door grootouders bij Bureau Jeugdzorg voor een gesprek worden niet gehonoreerd. Zij worden van het kastje naar de muur gestuurd;
- Herhaalde verzoeken door grootouders bij Bureau Jeugdzorg, Raad voor Kinderbescherming en de Kinderrechter voor een bezoekenregeling worden niet beantwoord. Ook hier geldt dat ze van kastje naar de muur gestuurd worden;
- Welk stemrecht heeft het kleinkind in het wel/niet contact hebben met grootouders?

Grootouders en ook kleinkinderen voelen zich echt vaak in de kou gezet door diverse instanties.

De jeugdzorg is van de jeugdzorg. Niet van de kinderen en hun families. Hulpverleners bieden hulp, grijpen in, ze bedenken plannen en interventies en daarmee overrompelen ze niet zelden de mensen die ze willen bijstaan. Daarbij is de zorg zo versnipperd dat families soms met tien verschillende hulpinstanties te maken heeft. Voor je het weet, werken die langs elkaar heen. Dus komt er een hulpverlener die de hulpverlening gaat coördineren. De ervaring is dan dat er veel professionele bedrijvigheid ontstaat, maar dat betrokken geen steun ervaren en niet toekomen aan het helpen om familierelaties en rollen te herstellen. Ondanks dat er veel hulpverleners betrokken zijn bij het kind, kunnen kinderen, ouders en grootouders zich verlaten en verwaarloosd voelen. Het is een gekmakende mengeling van verstikkende bemoeienis en verwaarlozing.

Uit de verschillende ervaringsverhalen komt heel duidelijk naar voren dat families die met Jeugdzorg in aanraking komen (al dan niet op eigen initiatief) ervaren dat een (gezins)voogd een eigen plan, visie en ideeën heeft die hij samen met zijn collega's, leidinggevende en gedragsdeskundige bepaalt. De ouders, grootouders en overige familieleden hebben vaak een andere visie op het geheel. De (gezins)voogd geeft in de regel ook niet alle door de ouders en/of familie gegeven informatie door aan het team en deskundigen, zodat deze geen op de realiteit gebaseerd plan kunnen opstellen; de hechtingspsychologie en het unieke aspect van familiebanden wordt veelal ook vergeten. Het team kent het kind uit de derde hand: via de (gezins)voogd. De familie ervaart dat men in wezen niet geïnteresseerd is in hun inbreng. En in de dossiers die worden opgebouwd herkent men het eigen verhaal niet meer. Er is een onwaarachtig verhaal ontstaan op basis waarvan soms ingrijpende besluiten worden genomen.

Kinderen en hun directe familie kunnen echter geen kant op, er zijn geen alternatieve hulpverleningsmogelijkheden beschikbaar. Men is gedwongen dit slechte product toch af te nemen.

Familiebanden

Mensen hebben twee soorten relaties: gekozen relaties en gegeven relaties.

Een jongere krijgt gekozen relaties op school, met vrienden en soms met hulpverleners. Dit zijn vervangbare relaties, al bestaan er vriendschappen voor het leven. Men kan tegen een vriend zeggen: je bevalt me niet meer en dus ben je mijn vriend niet meer. Gekozen relaties zijn vervangbaar en iemand kan veel gekozen relaties tegelijkertijd hebben. Sommige gekozen relaties zijn per definitie tijdelijk: de relatie met de hulpverlener.

Een gegeven relatie is in de eerste plaats die met beide ouders en voorts met verdere familie; broers, zussen, opa's en oma's, ooms en tantes en neven en nichten. Een kind kan later wel tegen de ouders en/of overige familie zeggen: 'je bevalt me niet'. Maar niet: 'je bevalt me niet en dus ben je mijn ouder niet meer'. Ouders geven hun kinderen het leven. Hun uiterlijk, eigenschappen en bijzonderheden geven zij door aan hun kinderen en kleinkinderen. Dit kan door niemand uitgewist worden. Hierdoor voelen mensen zich hecht met hun familie verbonden. Dit maakt het niet alleen tot een individu, maar ook lid van een groep. Contact kan worden verbroken, de relatie verstoord, maar een familieband blijft. In ontwikkeling en gedrag blijft die band meespelen. Familiebanden kunnen ons kracht geven, benauwen, troosten, irriteren en soms zelfs beschadigend zijn – maar de banden met familieleden zijn de sterkste die er bestaan.

In een zoektocht op internet en in literatuur over familiebanden en jeugdzorg, valt op dat er veel aandacht uitgaat naar de negatieve rol van familie en de intergenerationele aspecten bij het ontstaan van opvoed- en opgroei problemen. Er is weinig te vinden over positieve aspecten en de mogelijkheden om familiebanden te versterken dan wel te herstellen. Positief is dat er de laatste jaren meer ingezet wordt op netwerkplaatsingen in de pleegzorg en de inzet van Eigen Kracht conferenties. De Eigen Kracht Conferenties vormen ons inziens een belangrijke methodiek. Door opa's, oma's, ooms, tantes, burens en familie vrienden samen te brengen worden hun krachten verenigd. Dan blijken familieleden die de moed hadden opgegeven toch bereid om te helpen waar het gezin met familieleden en naasten gezamenlijk een plan maakt om de problemen op te lossen of te beheersen. Vaak hebben ze ieder voor zich geprobeerd iets te doen, maar dat is mislukt..

We willen er aan de andere kant voor waken dat familie wordt ingezet als een soort semi-professional of verlengstuk van de hulpverlening. Intieme relaties hebben een ander karakter. Familie kan er gewoon zijn voor een kind, onvoorwaardelijk, in een sfeer waar iemand kan zijn zoals hij is, ook als er sprake is van moeilijke omstandigheden, wanhoop en verdriet. De omgang tussen familie en het kind moet niet ineens voor iets anders gaan dienen, iets dat familie en kind niet samen bepalen, maar die buitenstaanders bepalen. Familie wil wel als familie erkend worden. Het loopt soepel als een professional samen met de naastbetrokkenen optrekt om optimale kansen te creëren voor het kind om in veiligheid, warmte en verbondenheid op te groeien. Het bevorderen en herstellen van de gezins- en familieband is ons inziens een centrale taak. Het creëren van een goede verstandhouding tussen de jongere en de ouders en overige naastbetrokken familieleden is in het belang van het kind. Een belang dat onlosmakelijk verbonden is met het welbevinden van de ouders, grootouders en overige familieleden.

Naar een andere benadering

Hulpverlening zou ons inziens betrokkenheid van de familie en andere belangrijke mensen uit het informele sociale netwerk moeten betrekken om een zo goed mogelijke situatie te realiseren voor het kind om in veiligheid, warmte en verbondenheid op te groeien. Voor een kind dat in moeilijke omstandigheden opgroeit, is het heel waardevol om te merken dat er volwassenen zijn, zoals ooms, tantes en grootouders, die liefdevol met hem of haar omgaan. Die betrokkenheid zou men vooraf moeten mobiliseren, en als uitgangspunt moeten hanteren bij hulpverlening aan kinderen. Een kind groeit immers niet alleen op, heeft juist het totale sociale netwerk heel erg nodig om op te groeien.

Aanknopingspunten zijn te vinden in het themanummer van het tijdschrift *Ouderschap & Ouderbegeleiding*. ‘Grootouderschap; wat weten we ervan’ is het thema van het oktobernummer, nummer 3, 2008. Beschreven wordt het onderzoek van James Gladstone en Ralph Brown onder 63 grootouders en 21 jeugdhulpverleners in de Canadese staat Ontario over hun samenwerking rond de hulpverlening aan kleinkinderen die helaas vaak niet door hun eigen ouders konden worden opgevoed. Hoe zien zij elkaar, wat vragen zij van elkaar en wat draagt bij aan goede samenwerking in de familiale en professionele (pleeg)zorg rond kinderen? Wendy Mitchell beschrijft in een overzichtsartikel de literatuur die de behoefte aan intergenerationele steun van ouders en grootouders van (klein)kinderen met een handicap in kaart brengt. Herkenning van die behoefte aan intergenerationele steun is de overeenkomst tussen beide artikelen en ze dragen beiden belangrijke boodschappen voor Nederlandstalige ouderbegeleiders aan: In de zorg voor kinderen, die ouders sterk kan overvragen of door eigen problematiek van ouders en/of door de ernst van de kindproblematiek is het van belang te onderzoeken of grootouders als hulp- en steunbronnen voor hun kinderen en kleinkinderen willen en kunnen fungeren.’

Aanknopingspunten vinden wij eveneens in het beleidskader *Jeugd 2009-2012* van de Provincie Brabant. In dit beleidskader staat dat ouders primair verantwoordelijk zijn voor het opvoeden van hun kinderen en dat zij dit niet alleen doen, maar samen met familie, vrienden, voor/ en naschoolse opvang, onderwijs, verenigingen, etc (blz. 5). Ook wordt gesteld dat alle kinderen en jongeren alle kansen moeten krijgen om zich optimaal te ontwikkelen en om deel uit te maken en zich verbonden te voelen met de samenleving (blz. 19). Om tot verbetering te komen, zo stelt de provincie, moet enerzijds de kracht van de jongeren zelf, het gezin en hun sociale omgeving worden benut en versterkt. Hulpverleners moeten ouders en kind centraal stellen, met hun eigen verhaal, hun eigen kracht en hun persoonlijke mogelijkheden. Op bladzijde 22 geeft de provincie aan dat zij de Eigen Kracht Conferenties wil stimuleren.

Verder zijn er ook aanknopingspunten te vinden in de wet:

Aansluitend bij een publicatie van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid wordt het doel van de jeugdzorg als volgt geformuleerd (Hermanns, J (2007)) *Opvoeden en opgroeien: een visie achter het beleid*. In P. v. Lieshout & W. v.d. Donk (eds.) *Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid* (pp-21-49). Amsterdam: Wetenschappelijke Raad voor het Jeugdbeleid/Amsterdam University Press):

“ Kinderen en jongeren door middel van pedagogische bemoeienis of ingrijpen in staat stellen conform hun leeftijd en mogelijkheden optimaal deel te nemen aan de samenleving en zich te ontwikkelen naar volwassenen die deelnemen aan de samenleving. De pedagogische bemoeienis is erop gericht belemmeringen weg te nemen en voor zover dat niet mogelijk is,

de jeugdigen te leren omgaan met deze belemmeringen – waaronder chronische, psychische en psychiatrische stoornissen”.

Deze doelstelling sluit aan bij de formuleringen in de Wet op de Jeugdzorg, waarbij niet de benadeling van specifieke stoornissen of problemen op de voorgrond staat, maar het hervinden van een evenwicht tussen draaglast en draagkracht. Dit is een meer procesmatige, synthetische formulering. Het hervinden van een evenwicht betekent vooral het zoeken naar mogelijkheden, het activeren van het individu om de mogelijkheden te benutten en het werken aan en met de sociale context van het kind en de jongere, zodat deze ook bereid is het kind en de jongere de mogelijkheden te bieden. Problemen in het individuele functioneren van kind en jongere kunnen dit proces belemmeren en moeten dus aangepakt worden. Het oplossen van die problemen is echter niet het doel van de jeugdzorg maar een middel om het uiteindelijke doel te bereiken, namelijk te participeren aan de sociale context waarin hij of zij leeft. Het uiteindelijke doel is het zichzelf kunnen redden binnen de context van de eigen familie en het sociale netwerk.

In deze nieuwe opvatting wordt er veel meer gewerkt met de sociale context van de jongere. Kunnen meedoen betekent immers tweerichtingsverkeer. De jongere moet geholpen worden mee te doen en de sociale context (gezin, familie, schoolwerk, buurt, peergroup) moet geholpen worden de jongere te laten meedoen.

Juist in dit meedoen ontwikkelt het kind/de jongere de competenties en vaardigheden die hij nodig heeft.

(Over onderstaande wens moeten we goed nadenken : In feite gaat het om een hele fundamentele vraag: hoe kijk je aan tegen de rol van ouders, grootouders en overige familieleden als er sprake is van gedwongen kader, Onder Toezichtstelling (OTS) Uit Huis Plaatsing (UHP)? Als men de unieke band van familieleden onderkent, en dat je die banden niet zomaar kan afsnijden, dan heeft dat gevolgen voor het praktisch handelen. Bij hulpverleners zie je toch vooral de nadruk op de negatieve invloed van familie. Dit is een hardnekkige beeldvorming, dus daar zullen we iets mee moeten.)

Gesprek

Grootouders willen graag in een kleine kring met betrokken instanties een gesprek hebben. Dit om een fundamenteel gesprek te voeren over de rol van grootouders en overige familieleden in het leven van een kind, als er professionele hulp nodig is om voor het kind alle kansen te realiseren om zich optimaal te ontwikkelen.

Steunpunt Zelfhulp 's Hertogenbosch, de Provinciale Raad voor Maatschappelijke Zorg en Zorgbelang-Brabant, afdeling Participatiewerplaats Jeugd, vragen uw dringende aandacht voor bovengeschetse problematiek.